

03. Tokaji történelmi borvidék kultúrtája (hungarikum)

Kategória: kulturális örökség

Az érték helyszínének leírása, rövid, szöveges bemutatása, egyedi jellemzőinek és történetének leírása:

Tokaj-Hegyalja különleges klimatikus és környezeti adottságai és az ezeket hasznosító emberi tevékenység egyedülálló borkultúrát hozott létre. A Tokaj-hegylajai történelmi borvidék kultúrtáj Magyarország északkeleti részén, a Zempléni-hegység lábánál, a Bodrog folyó mentén, illetve a Bodrog és a Tisza összefolyásánál helyezkedik el. A vulkanikus lejtők és a vizes élőhelyek együttese különleges mikroklimát eredményez, és elősegíti a szőlőszemek aszúsodását előidéző *Botrytis cinerea* nemespenész megtelepedését. A környező tölgyerdők kiváló faanyagot adnak a hordókészítéshez, amely szintén meghatározza a bor aromáját, ízét és érési folyamatát. A tájkarakter elemei a többnyire vulkanikus hegyek kőzeteiben kézi munkával vájt történelmi pincerendszerek és a szőlőművelés egyéb építményei (teraszok, támfalak, szárazon rakott kőkerítések, víztározó medencék, stb.), valamint a sajátos hangulatú falvak és kisvárosok, melyek őrzik a társadalmi, kulturális, etnikai és vallási szempontból sokszínű hegyaljai lakosság örökségét. A mintegy 88 124 hektár kiterjedésű világörökségi terület jelenleg huszonnégy települést foglal magába. A szőlőművelés és a borkészítés már a honfoglalás korában jelen volt itt. A 12. század második felétől, a vallon és olasz telepesek megérkezésétől kezdve, már adatokkal is bizonyítható a szőlőművelés elterjedése ezen a vidéken. Története 1561 óta arról tanúskodik, hogy a szőlőtermelés a „három sátor hegy” (a tokaji Kopasz-hegy, az abaújszántói Sátor-hegy és a sátorlajújhelyi Sátor-hegy) által meghatározott háromszögön belül zajlott. A táj képe és szerkezete, az évezredek, ma is élő borászati kultúrával kölcsönhatásban formálódott. Borvidékként 1737 óta élvez védelmet. Amikor is egy királyi rendelet- a világon elsőként- zárt borvidékké nyilvánította a területet. A történelmi települések megőrizték szerkezetüket és egymással, valamint a tájjal való kapcsolatrendszerüket, amely a szőlőtermesztés, a borkészítés és borértékesítés köré szerveződött. A vidék pincészeteinek és borászatainak ma is alapot ad a

kortárs építészet mértéktartó eszközeivel való megújulásához. A területen került elő az az őshonos növényfajta, amely a mai szőlőfajták közös ősének tekinthető miocén kori ősszőlő (Vitis tokaiensis) levelének lenyomata. A Vitis sylvestris ősszőlő, melynek első formáját kőületekben is megtalálták Erdőbényén, mind a mai napig vadon él Tokaj-Hegyalján.

A terület földtörténetileg és földrajzilag egyedülálló adottságokkal rendelkezik. A málékony, vulkanikus és poszt-vulkanikus tevékenységgel keletkezett kőzetek sokféle talajtípus kialakulását eredményezték. A talaj összetétele kihatással van termőerejére, ásványi anyag tartalmára, hőelnyelő, hőtároló és visszasugárzó képességére. A kedvező fekvésű lejtők, a nagy besugárzás, a Bodrog és a Tisza folyók közelsége, valamint a hosszú ősz kedvező klimatikus feltételeket teremt a Botrytis cinerea penészgomba megtelepedéséhez, amely a szőlőszemek aszúsodását idézi elő. Az aszúszemek kiválogatása a fűrtből már az 1600-as évek elejére gyakorlattá vált Hegyalján. A sajátos mikroklímának köszönhetően a pincék falán különleges pincepenész, a Cladosporium cellare telepedik meg, mely jótékony hatással van a bor érési folyamatára. A hordókészítéshez kiváló faanyagát adja a közeli hegyek magasabb övezeteiben megtelepült kocsánytalan tölgy, amelyből készített hordó meghatározó a bor aromájára, színére, érési folyamatára.

Az elmúlt ezer év alatt kialakult szőlőművelési hagyományok érintetlen, eredeti formában való továbbélése és a terület évezredes egysége indokolta, hogy a borvidéket a világörökség részévé nyilvánították. Bejegyzett hungarikum.

A települési értékkel kapcsolatos információt megjelenítő források listája:

http://pctrs.network.hu/clubpicture/1/4/6/7/_/tokaji_hegy_1467603_3053.jpg

http://www.tokaj.hu/bormagazin/a_tokaji_bor/index.html

Tokaji hírek. XXIV. Évfolyam 1. szám

<http://www.hungarikum.hu/node/86>

Demján Szabolcs-Makoldi Miklós-Mankovits Tamás: Tokaj és környéke értékei. Magyar a Magyarért Alapítvány, Tokaji Pap Miklós Népfőiskola, Budapest, 2018.